

ACC. N:R M. 15043: 1-11.

Landskap: *Skåne* Upptecknare: *Ola Carlberg, M. almö*
Härad: *Albo* Berättare: " " "
Söcken: *Fågeltorpa* Berättarens yrke: *folkskollänare*
Uppteckningsår: *1961* Född år *1883* i *Fågeltorpa*

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Hästseldon. s. 1-11. (Brev bif.)

M. M. 169

1/4-61

Skriv endast på denna sida.

M. 15043.

Om hästseldon uppgift
av Ola Carlberg, Malmö

Min uppteckning om träns torde
vara fel, då denna benämning,
som jag också antytt, avser ett
enkelt huvudlag utan skygg-
lappar men med ridtyglar.

FOLKLIVSARKIVET

Institutionen för folklivsforsk-
ning vid Lunds universitet

M. 15043.

Svarsluett handskade
7. 4.

Malmö, Slussgatan 5 v. d. 30/3 1961

FOLKLIVSARKIVET

Institutionen för folklivsforskning
vid Lunds universitet

Folklivsarkivet, Lund
Fr. Eva Lis Forsby.

Har just mottagit Eder
skrivelse av gårdagen, varav
jag med glädje konstaterar,
att mitt förraopus blivit
godkänt.

Har följer nu ett nytt
svarsbrev om hästseldon.
Det är nu så länge sedan
man handskades med sel-

tyg och hästar, så det
har varit ett kinkigare
problem att besvara alla
dessa frågor, men jag har
gjort så gott jag kunnat.
Det kunde kanske varit något
utförligare, t. ex. ang. skygg-
lappar på huvudlaget på
helgdagspelarna (många hade
det även på arbetspelarna).
Angående begreppet "träns" har
någon velat påstå, att det
skulle avse det enkla huvud-
laget utan skygg-lappar, men
jag har stannat för den me-
ningen, att det är synonymt

HÄSTSELDON

Frågelistan avser den nutida hästselen, delvis dock under jämförelse med äldre former.

Bogträn

1. Hur kallas bogträn på Eder ort: bogträn, lokor, lokträn, sela-
klavar, bogskidor, okträn osv.
2. Liknade de bogträn som senast var eller fortfarande är i bruk på Eder ort närmast fig. 1 eller fig. 2. - Är anordningen för bröstremmen nedtill som fig. 1, dvs järnbeslag, som på ena träet bildar en ögla och på det andra ett hak, över vilket den färdigspända remmen krängdes vid selningen? Eller utgöres bröstbindslet av en kedjelänk med krok som fig. 2. - Hur är dragremmarna fästade, är det hål genom bogträna från kant till kant genom vilka dragremmarna trädas med ena hälften genom hålet och andra hälften utanpå bogträet (fig. 1) eller förekommer små järnhyskor som fig 2.
3. Hur kallas dragremmen, dragläder, dragåder, drätta, drotta, rom osv.
4. Är bogträna flata på baksidan eller halvrunda och förtjockade på mitten?
5. Är dessa sentida bogträn utrustade med fasta stoppningar eller använder man lösa putor? Hur kallas fasta stoppningar? Loker. Hur kallas lösputor: bossa, lösbossa, ringputa, krans, bogträpäls, halsduk, selaputa, lösbont, buogkuppin, loka osv.
6. Anses den lösa putan vara senare än fasta stoppningen. Vet man när den lösa putan kom i bruk och från vilket håll.
7. Hur är lösputan konstruerad, göres den i ett stycke som är ihopböjt till en ring eller tillverkas den i två delar som är sammanfogade med varandra vid de öppna ändarna. Eller har lösputan formen av en sammanhängande ringformig dyna med tjock kant eller valk framtill. - Även uppgifter om materialet om det är av

- skinn, tyg; stoppning av halm, hår osv, är av stort värde.
8. Har lösputa av filt förekommit? Är den gammal? Namn?
 9. Anbringas lösputan lös på hästen eller är den fastsatt vid bogträna? Med remmar och spännen kring träna? Eller genom korta remstumpar som spikas fast vid bogträna?
 10. Har olika typer av bogträn uppkallats efter sin förmodade härkomst- eller invandringsort, t.ex. värmlandslokor, jämtlandssele, skånska-, halländska bogträn osv.?
 11. Vad är värmlandssele? Har den använts, när kom den i bruk och i vad skilde den sig från andra selar?

Däckel

12. Hur heter den detalj i hästselen som sitter på hästens manke och uppbär skaklar, kärrarmar eller draglinor: däckel, däck, kåpa, selakappa, selkrok, selbåge, selhuvud, ranke, selaranka, orv, selorv, selbukt, ryggträ, sadel, silakacke, hövre osv.? Ifall flera namn förekomma ange vilka som äro äldre och vilka yngre. Eller avsåg man med olika namn olika konstruktioner?
13. Vilken är den däckel som nu är eller senast var i bruk på Eder ort, består den av två stoppade putor, sammanhållna av en kort järnbåge, varå putorna kan leda? Eller utgöres däckeln av en bred, skinnklädd järnskena eller läderrem med en dyna på vardera sidan mot hästryggen? Hur gamla är dessa däckelformer på Eder trakt? Användas de till både åk- och arbetsselar? Avser namnet däckel möjligen just dessa former?
14. Beskriv de däcklar eller selkrokar som tidigare ha varit i bruk på Eder ort. Var de av järn? Med fasta eller ledande klackar (kläppar, klampar, selapungar)? Varklackarna stoppade eller har man använt lösa ryggputor? Kommer man ihåg däcklar av trä, ben eller horn? Hur var dessa konstruerade?
15. Hur kallas de remmar (tidigare ibland kedjelänkar) som löpa från vardera ändan av däckeln ned i selringarna och uppbära skaklar eller draglinor: upphållsremmar, upphänge, uppåra, uppbinne, uppstalära osv.?
16. Använder man förbindelseremmar mellan betset och däckeln för att hålla hästens huvud lagom högt? Både i åk och arbetsselar? Är bruket gammalt? Hur kallas dessa remmar: stuptygel, oppstans-

tygel, snöppeltöm?

17. Använder man förbindelseremmar mellan bogträna och däckeln? Hur kallas dessa? Stretremmar? Hur gammalt är detta bruk?
18. Har springgjord förekommit (remmen under hästens buk från ena kanten av däckeln till den andra för att hindra däckeln glappa på hästryggen)? Hur kallas den: springgjord, ränngjord, tvånggjord, bröstgjord, stänggjord, selgjord? Är springgjorden i bruk sedan gammalt? Användes den även på arbetssele?
19. Har svansrem eller ryggstycke (rumpa, rumpeläder, lännastreck), remmen från däckeln längs hästens rygg, alltid förekommit? Hur kallas det parti som ligger under hästens ^{svans:} svanskappa, rumpetång, rumpkavel? Har det hänt, att det sistnämnda partiet av svansremmen utgjordes av en kort tråkavel?
20. Förekommer baksele eller hindertyg (bakgjord, byxor, broker, lännastreck, strek, stryksele, ravsele, selje osv.)? Vid arbets- eller åksele eller båda delarna? Är den gammal på Eder ort? Ange dess namn, beskriv den i korthet och ange hur och var den är fastsatt vid den övriga selen.

Selring med tillbehör

21. Hur heter den järnring vid vardera sidan om hästen vid vilken uppehållsremmar från däckeln och dragremmar från bogträna var fastgjorda: selring, ale, ålring, årdring, drottring osv.?
22. Har under denna ring använts någon skyddande puts? Eller trätrissa? Namn?
23. Hur kallas den förbindelselänk varmed skakeln fästades vid selringen: årda, åle, ala, ahlmärta, selåra, selöra, seltunga, selstamp, selsinka, selhasp, selakorra, dragstamp, knappåder osv.? Var denna förbindelselänk, som således var avsedd för att trädas i hålet på skakeländan och fästas med selpinne på utsidan, alltid av järn? Eller var den i äldre tider av läder? Beskriv anordningen och gör enkla skisser.
24. Hur heter den pinne som man fastläste skakeln med: selpinne, selasticka, selknäppe, selaknapp, selakack, snavesticka, knavricka osv. Var den av trä? Sedan av järn? Var den i äldre tider av ben?

25. Var selringen i bruk så länge som draghästen överhuvud användes? Är den fortfarande i bruk? Eller ersattes den enkla, runda ringen sedan med ett stort spänne? Hur kallas det? Användes sådana spännen måhända endast till åkhästar eller parhästar? Hur fastsätts skaklarna och draglinorna vid dessa spännen?
26. Kommer man ihåg att man i stället för selring eller spänne i äldre tider använt ett vinkelböjt stycke av trä eller ben (horn), s.k. selknä, bogskott osv.?
27. Har det förekommit att man varken använt selring, selknä eller spänne utan spänt fast dragremmar från bogträna direkt vid skakeländarna? Om så varit fallet beskriv noga tillvägagångssättet.

Huvudlag och tömmar

28. Hur kallas huvudlaget: huvudlag, huvudstol, betsel osv.?
29. Hur kallas den delen på huvudlaget, som lägges i hästens mun: betsel, träns, mil, munbit osv.? Har man kännedom om tränsar med två vinkelböjda sidstycken av ben, horn (även gethorn) eller trä, förenade genom en rak stång, munkavel, av trä eller ben?
30. Har man använt kapson, dvs. ett böjt järn över hästens nosben i stället för betsel?
31. Av vilka delar består en enkel tøm och hur kallas den: tøm, tåt, fitsar, eisar?
32. När kom korstömmar för parhästar i bruk?
33. Vilka partömmar hade man innan korstömmarna kommo i bruk? Använde man vanlig enkeltøm som fästades vid betslet på vardera yttersidan av spannet, medan hästarna sammanbundos med varandra vid innersidan av betslen med kort rem eller tåt? Hur kallades detta mellanbindsle: mellantøm, meltøm, milåstot osv.? - Har i stället för rem eller rep använts mellanlänk i form av tråkavel med hål eller knäpphake vid vardera ändan? Beskriv anordningen.
34. Var det någon skillnad i användningen av korstömmar och senast beskrivna enkla partömmar? Korstömmar endast vid finare åkning, enkla partömmar vid lastkörning och körning i jorden?
35. Har det hänt att man kört draghästen utan tøm och att den i stället letts i grimskäftet?

36. Har det hänt att körkarlen ridit på draghästen och på så sätt lett den? Vid vilka tillfällen har sådant förekommit?

Olika seldonstyper

37. Har bröstsele eller bringsele förekommit, en anordning vilken är lagd omkring hästens bringa och vari han drar i stället för bogträn?
38. Användes bröstselen allmänt eller endast vid vissa tillfällen, t. ex. när hästen blivit selbruten eller endast vid särskilda körs-
lor osv.?
39. Är bröstselen gammal? Kan man konstatera att dess användning ö-
kats under den senare tiden eller tvärtom?
40. Beskriv en typisk bröstsele och namngiv dess olika delar.
41. Äro parselar eller stångselar i bruk? När började de användas? Vilka förändringar av den gamla seldonstypen åstadkommo stång-
selarna? Fästen för stångkoppel vid bogträna? - Användes stång-
selar företrädesvis vid finåkning eller även vid-arbetskörning?
42. Känner man till kollerselar? När kom dessa i bruk, i vad skil-
jer de sig från andra selar? Användes de endast vid finåkning?
43. Har man i hästselen använt bjällerkransar och klockor av olika
slag? Endast i helgdagsselar? Beskriv dem, ange namn och plats
för dem. Brukades sådant endast på vintern?

Bosträn

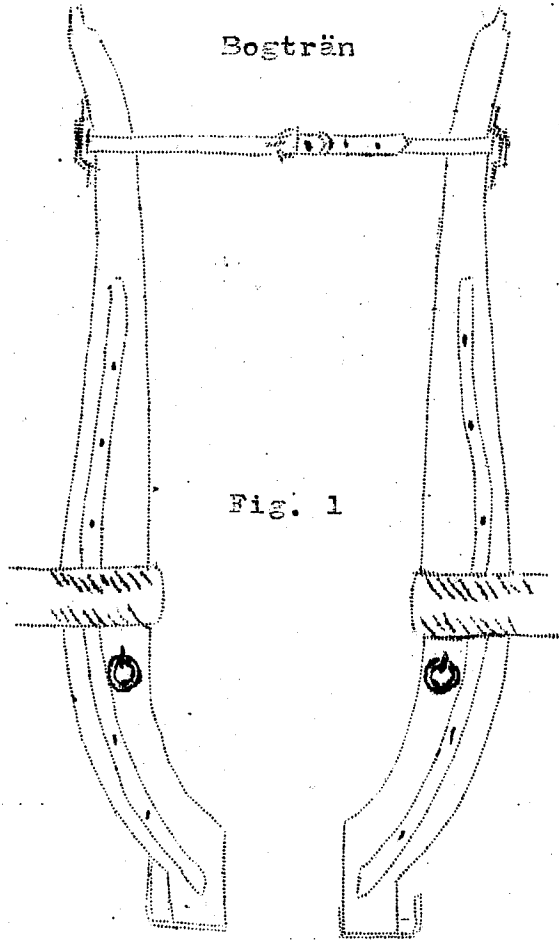

Fig. 1

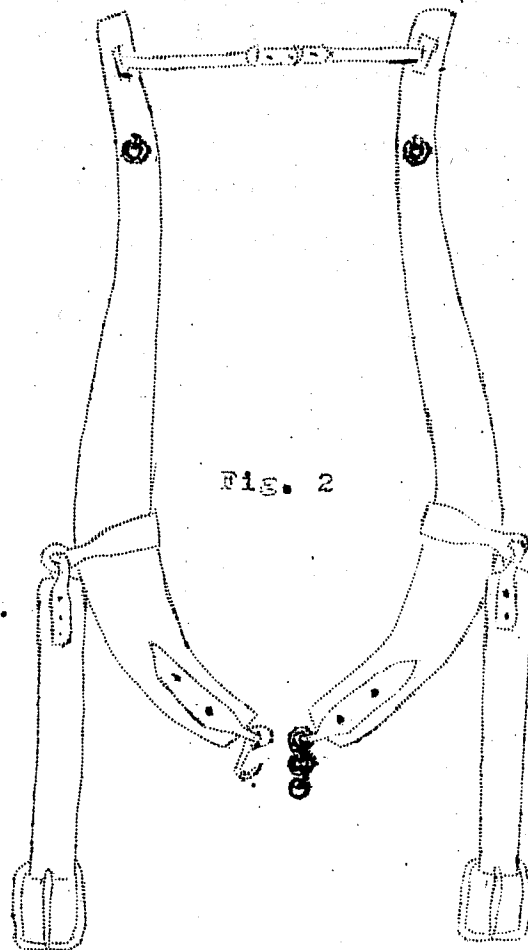

Fig. 2

10.12.1959.

HR

med stängmilan.

Med detta svarsbrev är det
slut på svarskvarten, var-
för jag får anhänga att
få mig tillräckligt ypperligare att
antal dylitka.

Med utmärkt högaktning
Ola Carlberg

P. S. Nu höll jag ändå på
att glömma en viktig sak:
Tack för svaret!

D. S.

H Ä S T S E L D O N.

Beskrivning av den nutida hästselen delvis under jämförelse med äldre former, sådana jag minns dem från min hembygd, Fågeltofta i Albo härad.

B o g t r ä n .

1. Den gängse benämningen på bogträn var och är fortfarande "bogträ" i Albo-bygden, men uttalet är på skånskt tungomål "bautree".
2. De bogträn, som varit och alltfört äro i bruk i orten, liknade närmast fig. 2 i frågeformuläret på sista sidan. - Anordningen för bröstbindslet är sådan, som visas på fig. 2, d. v. s. bröstbindslet utgöres av en kedjelänk, fäst på ena bogträets ända, som hakas på en krok på motsatta bogträets ända. - Dragremmarna äro fästade i små järnhyskor i likhet med som visas på samma figur. På finselarna hade man oftast i stället för bröstbindsle av järn läderremmar att fästa samman bogträen med.
3. Den riktiga benämningen på dragremmarna var dragläder, men det skånska uttalet var "dra-lär."
4. Bogträen äro ej helt flata på undersidan utan något rundade och förtjockade på mitten.
5. Dessa sentida bogträn hade ej fasta stoppningar, utan man använde lösa putor, som spändes fast med läderremmar. Dessa stoppningar kallades helt enkelt selaputor, på skånskt mål "silapudor".
6. Om den lösa selaputan kommit till senare än fasta stoppningar vågar jag ej uttala mig med bestämdhet, men det är troligt, att den tillkommit sena-

N. M. 169

re, och att man tidigare använt fasta stoppningar.

7. Lösputan hade väl mest formen av en långsmal dyna formad efter bogträet, men något bredare än detta samt med en urgroppning på ovansidan (den, som låg mot bogträet). Vid hopsömningen av över och undertyget (el. lädret) bildades liksom en kant eller valk framtill. Putan var sydd av något stakt tyg, men framtill var den försedd med en skoning av läder, i vilken voro fastsatta söljor och remmar, varmed selputan fästes om bogträet. Stoppningen i selaputan utgjordes vanligen av en blandning av tagel och nöthår. Detta senare erhöles från nötkreaturen, när de fällde sin tjocka vinterpäls fram på vårsidan. Då tillvaratogs nöthåret och användes förutom till hästtäckan även för nyssnämnda ändamål. Senare blev det brukligt att klippa nötkreaturen med kreaturssax och sålunda mera rationellt tillvarataga nöthåret, som man kunde spinna och väva till ett slags grova filtar, s.k. hästtäckan.
8. Lösputor av filt började komma i bruk i början av 1900-talet. Det var en folkskollärare i Lillehem, Maglehems socken, P.M. Skare, som uppfann ett slags selaputor av tagelfilt, vilka snart kommo till flitig användning. Han anlade också en mindre fabrik för tillverkning av tagelfilten, som framställdes i räckor, ungefär tumstjocka, ur vilka sedan selputorna skuro ut i lämpliga stycken. Huruvida dylika tagelfiltputor användas i våra dagar känner uppvecklaren ej till. Uppfinnaren har för länge sedan samlat till sina fäder, och fabriken är troligen nerlagd.

9. Som ovan sagts fastgjordes selaputan vid bogträet medelst remmar och söljor. Tagelfiltputan kunde väl ibland anbringas lös på hästen, men vanligast var, att även den förseddes med anordning för fastgöring vid bogträen.
10. Någon särskild beteckning på bogträen efter deras förmodade härkomst kan jag inte minnas, att jag hört, utan voro de förmodligen skånska, möjligen kunde också halländska förekomma.
11. Någon seltyp med beteckningen värmlandssela förekom inte på den ort, som denna redogörelse avser, ej heller hörde man talas om jämtlands-sela. Men bogträen av olika typer förekommo, och gammalt folk torde ha kunnat särskilja dem och bestämma, varifrån de härledde sig.

D Ä C K E L .

12. Den gängse benämningen på den detalj av hästselen, som sitter på hästens manke och uppbär skaklar, kärrrarmar, draglinor etc. kallas däckel.
13. Den vanligast förekommande däckeln är den, som består av tvenne stoppade putor, sammanhållna av en järnbygel, mot vilken putorna kunna leda. Detta slags däckel brukas emellertid mest på arbetsselar. Finselarna hade däremot däcklar av läder. De utgjordes på vardera sidan av dubbla lager kraftigt läder och sammanhållna av en bred bastant läderrem. Hur gamla dessa däckelformer äro, kan jag inte säga, men vi hade båda slagen i mitt hem på 1880-talet, och arbetsselarna med järnbygeldäckeln voro inte nya utan hade sannolikt varit ibruk något tiotal år då.

-4-

ACC. N:R M. 15043:4

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

14. Några andra slag av däcklar än de här antydda kan jag inte erinra mig ha sett vare sig av trä, ben eller horn, men tror nog, att det tidigare förekommit sådana och då troligast av trä.
15. Jag hörde någon gång min fader nämna ordet "oppstalära", vilket sålunda angav namnet på de remmar, som från vardera ändan av däckeln löpa ned i selringarna och uppbära skaklar och draglinor.
16. Förbindelseremmar för att hålla hästens huvud i lagom höjd nyttjades ej i arbetsselarna, men i åk- eller finselarna hade vi sådana remmar. De kallades stuptyglar.
17. I allmänhet förekom inte förbindelseremmar, "stretremmar", mellan bogträn och däckel på arbetsselarna, men på finselarna var det sådana stretremmar. De voro således i bruk under 1880-talet.
18. Springgjorden, denrem, som var fäst vid selringen på den ena sidan och knäpptes under hästens buk i selringen på motstående sida, kallades selgjord, på skånskt folksmål "silagjor". Den användes såväl till arbetsselar som till åkselar, och har varit i bruk, så länge jag minns.
19. Svansrem eller på albomål "rompelär", d. v. s. remmen från däckeln längs hästens rygg till svansen, förekom inte på arbetsselarna utan endast på

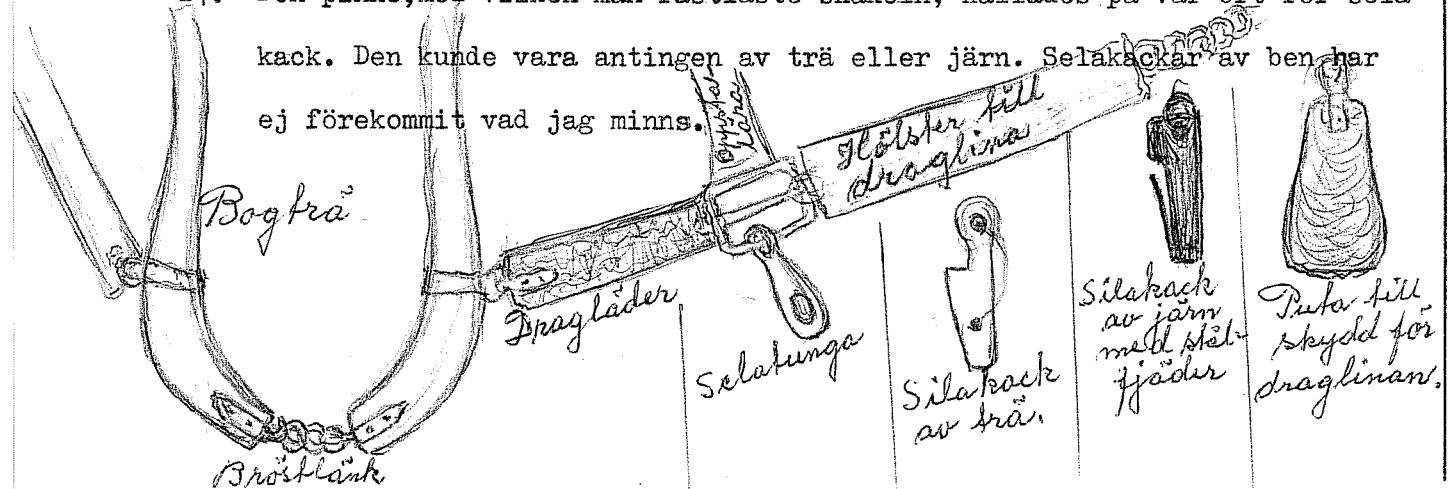
finselarna. Svansremmen, som gick från däckeln till svansen, var tu-delad närmare svansen och i denna knäptes den runda, ungefär fingertjocka remdelen, som lades under hästens svans. Det är denna remdel, som utgör själva "rompeläred". Rumpetång är inte någon del av remtyget, utan det är hästens svanskotor, kotpelaren, på vilken svanstaglet sitter, som på vårt språk kallas rompetång.

20. Baksele eller hindertyg användes endast på åkselar. Den är fäst i selringen vid oppstalärans nedre ända och går runt hästens bakända ungefär mitt på låret. För att hålla bakselen i rätt läge finns en tvärrem, som ligger över hästens länd från den ena sidan till den andra. Dess ålder känner jag ej, men tror, att den varit i bruk på fina åkselar åtminstone i hundra år. Men den har inte förekommit bland gemene man utan huvudsakligen på herrgårdarna, när man kört fyr- eller sex-spann.
21. Den järnring vid vardera sidan av hästen, vid vilken uppehållsremmar från däckeln och dragremmar från bogträen, seltungor eller skakelremmar äro fastgjorda, har jag här ovan kallat selring. På finare selar var denna ring oftast ersatt av en större sölja eller spänne, men man kan väl kalla även detta spänne för selaring. Jag tror, att denna benämning var den allmännast brukade, men jag har även hört nämnas "ålring".

22. Från draglädrets undersida gick en läderflik fram under selringen och bildade ett skydd, så att ringen inte skavde på hästens hud. För att inte draglinorna, som på arbetsselar oftast voro av järnketting, skulle skava hästar med stort bukomfång, t.ex. fölston, hade man särskilda putor, som hängdes så, att de hindrade draglinan att komma åt och skava stoet.

23. Den förbindelselänk, varmed skakeln fästes vid selringen, kallades seltunga eller på ortens språk "silatunga". Den var av järn, flathamrad och i yttre ändan försedd med ett avlångt hål för selpinnen. På finselarna hade man i stället för seltunga skakelremmar av bastant läder, vilka knäpptes om skakeln, så att ändan av remmen stacks igenom skakelns bygel. När skakelremmen var knäppt, låg den alltså som en ring runt skakeländan.

24. Den pinne, med vilken man fastläste skakeln, kallades på vår ort för selakack. Den kunde vara antingen av trä eller järn. Selakackar av ben har ej förekommit vad jag minns.

25. Selringen är fortfarande i bruk åtminstone i arbets seldom, men har väl ersatts med spänne i åkselarna, men någon annan benämning än selring på dessa spännen känner jag ej till. Skaklar och draglinor fastsättas på liknande sätt som på den gamla selringen.
26. Från den tid, som jag kan minnas, har aldrig använts annat än de förut omtalade selringarna eller spännen. Således ha icke de i frågeformuläret omnämnda vinkelböjda trä- eller benstycken förekommit här på orten.
27. Det har heller icke förekommit här, att man spänt fast dragremmarna från bogträen direkt vid skakeländarna utan användning av selring, selknä eller spänne.

28.

HUVUDLAG OCH TÖMMAR.

28. Huvudlaget, som knäppes om hästens huvud för körning eller ritt, kallas här för huvudstol eller på österleenskånska "hostol".
29. Den del av huvudlaget, som lägges i hästens mun, benämnes mila. Den vanliga milan är ledad på mitten och består av två järntenar. Man har även dubbelmila med dubbla järntenar, som mötas på mitten. Träns är en mila med en rak, oledad järnten eller -stång för hästens mun. Tränsen benämndes också stångmila. Med den kunde man mera tvinga och bemästra hästen än med den vanliga ledade milan.
- Sådana tränsar, som omnämnas i frågeformuläret, med vinkelböjda sidostycken av ben eller horn, förenade genom en stång eller munkavel av

ben, har jag sett på något museum, men jag har aldrig sett sådana i bruk.

30. Kapson eller huvudlag med nosjärn brukade man använda, när man skulle rasta unghästar. Kapsonen var väl egentligen en grimma med ett böjt, ofta något taggigt järn över hästens nos samt ~~en~~ en slät, något böjd järnten under hakan. På den undre järnten finns en ring, som löper fritt på densamma. I ringen är rastningslinan fästad och, eftersom ringen löper fritt, kan man låta hästen vända och springa än åt ena och än åt andra hållet på rastbanan utan att linan snor sig. Man använder kapson även t.ex. när man leder ut hingstar för att betäcka avelsston.
31. Den enkla tömmen utgöres av en betseltöm, som är knäppt vid milan och går genom ståndaren på däckeln, samt fastknäppt vid denna handtygeln, som fortsätter till kuskens hand. Denna handtygel är på finare selar av läder men på arbetssejdon av rep. Benämningen är töm eller tygel, på folkmål tojil.
32. Korstygglar för parhästar ha varit i bruk, så länge upptecknaren kan minnas och voro således i bruk redan på 1880-talet.
33. Innan korstömmarna kommo till användning, hade man en vanlig enkeltöm på vardera yttersidan av spannet, varjämte hästarna sammanfogades med varandra vid innersidan av betslen medelst en kort rem, som kallades "meltöm". Någon annan anordning som mellanlänk mellan hästarna i form av tråkavel med hål ell. knäpphake vid ändarna har ej använts i min tid.

34. Beträffande bruket av korstömmar var det antagligen så, att korstömmar till en början användes endast för finare åkning, medan man fortfarande använde sig av enkla partömmar för lastkörning och körning i åkerjorden. Efter hand kom dock bruket av korstömmar att omfatta även arbetsselarna.
35. När man skulle köra med hästhackan i de späda betplantorna kunde man ibland låta någon person leda hästen vid betslet för att förhindra, att den trampade på plantorna, medan en annan person styrde hästhackan.
36. Att körkarlen vid något tillfälle ridit på draghästen och på så sätt styrt den, lär visst ha förekommit, men i vilket sammanhang detta skett kan jag inte erinra mig.

OLIKA SELDONSTYPER.

37. Den vanligaste seldonstypen har varit och är alltjämt selar med bogträn eller lokor, men även bringeselar kan ju förekomma fastän mera sporadiskt.
38. Bringeselen eller bröstselen förekommer som sagt mera sparsamt, och det är inte så ofta man ser seldon av denna typ. Men där de användas, brukas de mest för finåkning och lättare körslor.
38. Bröstselen är den äldre typen av våra brukliga selar och har säkert brukats innan lokselen blev uppfunnen. Den har emellertid i senare tid fått vika för de nyare typerna, lokselar och kollerselar, varför dess användning inte ökats utan snarare tvärtom minskats under senare tid.
40. Bringeselen skiljer sig huvudsakligen från lokselen därigenom att dragremmarna ersatts av en rem, bröstan, vilken går runt framom hästens bringa.

Hästen kommer således att dra med själva bringan och ej med bogen, som fallet är, när han bär loksele. Att beskriva bröstselen och namngiva dess olika delar faller sig inte så lätt, då jag aldrig studerat den närmare och ej selat på en häst med sådan sele. Men frånsett bröstan har den väl samma delar som lokselen med däckel, selring med draglinor och skakelremmar och bukjord. Dessutom hör till bröstselen svansrem eller rumpeläder samt oftast även baksele eller hindertyg.

41. Parselar eller stångselar äro numera allmänt i bruk. De skilja sig från äldre typer huvudsakligen därigenom, att de ha korstyglar samt fästen för stångkoppel vid bogträen. Stångselar användas såväl vid finkörning som vid arbetskörning. Stångkopplarna äro för vanliga arbetsselar av järnkätting, men för åkselarna har man stångkoppel av dubbelstickade läderremmar. De äro fästade vid det inre bogträet och stickas genom vagnstångens ring och knäppas i det yttre bogträet i därför avsedd sölja.
42. Kollerselar förekomma också fastän ej så allmänt som lokselarna. De användas mest för finkörning. De skilja sig från lokselarna bl.a. däri, att bogträen ej äro synliga utan överklädda eller rättare sagt insydda med selputorna, så att de ej sticka upp över manken. Det finns två slag av kollerselar: hel- och halv-koller. Helkollern är helt stängd och måste trädas över huvudet på hästen vid av- och påselningen. Läderklädseln till selputorna går runt framom hästens bröst och bildar liksom en stor,

päronformig ring. Denna sele måste avpassas efter hästens storlek. Halvkollern kan öppnas nedtill och kan därför användas för hästar av olika storlek, därigenom att den knäppes hårt samman (helt stängd) för en mindre häst och lösare, något öppen och med bröstkedja för en grövre häst. Kollerselar ha funnits åtminstone från mitten av 1800-talet.

43. Vintertiden, när det var slädföre, försedde man seldonen med bjällror. För vardagsbruk, såsom skogskörning och andra äckor använde vi hemma i mitt hem endast två stora klockor eller bjällror, s.k. dom-bjällror, ^{med} men i helgdagsselarna och för finkörning hade vi bjällerkransar med ett dussin mindre bjällror. De stora klockorna fästes en på vardera bogträet, där de fastgjordes med en rem om bogträets ända. Bjällerkransarna hängde i en båge från bogträet till däckeln, en på vardera sidan av hästen. När hästarna travade, klingade bjällrorna i takt med hästtravet, och detta tycktes liva hästen och sporra honom till ännu ystrare och eldigare trav. Det förekom ju endast på vintern att man gagnade bjällror, men numera är det bruket väl snart bortlagt. Nu i bilismens tidevarv finns snart inga vägar att köra släde på. Snön plogas och hyvlas bort, så att bilarna ska kunna köra, och någon tra eller slädföre blir inte kvar.